

обстоятельств и причин выявленных нарушений права, разрабатывает соответствующие решения по их устранению и восстановлению нарушенных трудовых прав работников; проверяет соблюдение утвержденного законодательством порядка расследования и учета несчастных случаев на производстве; проводит комплексный анализ причин производственного травматизма, принимает соответствующие меры его предупреждению, участвует в расследовании несчастных случаев в предприятиях или проводит его самостоятельно и пр.

Помимо федерального государственного надзора за соблюдением трудового законодательства, на основании ст. 353.1 ТК РФ, органы исполнительной власти федерального или регионального масштаба осуществляют собственные проверки в организациях, учредителями которых являются. Порядок осуществления ведомственного контроля устанавливается, соответственно, решением федерального министерства или органа региональной власти, местного самоуправления.

Поскольку основания для проверок, а также общий порядок их проведения предусмотрены непосредственно в ТК РФ (см. ст. 360 ТК РФ), а также в Федеральном законе от 26.12.2008 № 294-ФЗ О защите прав предпринимателей при осуществлении надзора, в ведомственных документах конкретизируются определенные нюансы, например:

- допустимые виды контроля (плановые, внеплановые, целевые, комплексные проверки);
- лица, имеющие право его осуществлять (конкретные должности);
- правила оформления результатов инспекций;
- периодичность и планы проверок.

Ведомственный надзор, как и государственный, охватывает все сферы трудовых отношений. Поэтому у работодателей могут проверить:

УДК 341.(09)

- корректность составления и хранения трудовых договоров;
- соблюдение требований закона о рабочем времени и времени отдыха;
- моменты, касающиеся трудового распорядка, дисциплины и охраны труда;
- соответствие работников должностям, в том числе их профессиональную подготовку, прохождение переподготовки и повышение квалификации;
- документы, касающиеся своевременной оплаты и материальной ответственности сторон трудовых отношений.

Таким образом, контроль и надзор за соблюдением законодательства о труде – это виды охранительной деятельности государственных органов и общественных организаций, направленной на обеспечение трудовых прав граждан и пресечение нарушений трудового законодательства.

Литература:

1. Дехтярь И.Н. Проблемные вопросы осуществления государственного контроля за соблюдением трудового законодательства // Вестник Саратовской государственной юридической академии. – 2017. – № 3 (116). – С. 120 – 124.

2. Конвенция Международной организации труда № 81 об инспекции труда в промышленности и торговле (Женева, 11 июля 1947 г.) // Бюллетень международных договоров. – 2002. – № 2.

3. Тимофеева Р.И. Проблемы применения общепризнанных принципов и норм международного права в отношении несовершеннолетних/Сб. Современные проблемы права и управления. 3-я Международная научная конференция: сборник докладов в 2 частях. Редакционная коллегия: Антонова Н.Н. (ответственный редактор); Богородицкий И.Б. (главный редактор). 2013. С. 117-121.

Денисенко Вікторія Володимирівна,

к.і.н., доцент

*доцент кафедри конституційного, адміністративного та трудового права
Запорізький національний технічний університет*

ДОГОВІР ІСОПОЛІТІЇ ЯК ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА СТАРОДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ

Denysenko V. V.

*Candidate of Historical Sciences, Associate Professor
Zaporizhzhia National Technical University*

THE TREATY OF ISOPOLITEIA AS THE INSTITUTE OF INTERNATIONAL LAW OF ANCIENT GREECE

Аннотация

Статья посвящена исследованию института международного права Античности – договора исополитии. Представлена характеристика различных видов договоров исополитии, применявшихся в практике греческих государств. Проведен анализ правового содержания текста договора между Ольвией и Милетом. Определено, что договоры исополитии могли использоваться для достижения разных целей, не только экономических или подтверждения союзных отношений, но также распространения сферы влияния и использования этого типа договора в качестве аналога аннексии.

Abstract

The article is devoted to the study of the institution of international law of Antiquity - a treaty of isopoliteia. A description of the various types of treaties of isopoliteia applied in the practice of the Greek states is presented. The analysis of the legal content of the text of the agreement between Olvia and Miletus is carried out. It is determined that the contracts and political relations could be used to achieve different goals, not only economic or confirmation of union relations, but also spreading the sphere of influence and using this type of treaty as an analogue of annexation.

Ключевые слова: международное право, международный договор, исополития, гражданство, полис.

Key words: international law, international treaty, isopoliteia, citizenship, city-state.

Постановка проблеми. В античні часи основною формою міждержавних відносин була війна. Саме в цьому контексті відбувається формування міжнародного права, його нормам надається обов'язковість, санкціонована державою. Способом усунення напруження у міжполісних відносинах стало укладення різних міжнародних угод, союзів і об'єднань: військові (симмахії), релігійні (амфіктонії), об'єднання грецьких полісів типу конфедерацій, або навіть, на думку деяких вчених, близькі до федеративних держав (симполітії) [5, с. 10-11], оборонні (епімахії) [1, с. 7].

Стан дослідження. Спеціальні історико-правові дослідження міжнародно-правових відносин античних держав в українській науці майже відсутні. Дослідження в цьому напрямку проводили О. А. Гавриленко, Ю. В. Щьокін, О. В. Буткевич. Більш широко проблематика представлена в працях зарубіжних вчених Е. Грюена, Ф. Уолбанка, Ф. Гуїззі тощо.

Метою дослідження є аналіз договору ісополітії як інституту міжнародного права у міжеллінських відносинах часів античності.

Основний зміст дослідження. Особливою рисою грецької дипломатії був інститут ісополітії. Ісополітія – пропозиція рівних громадянських прав між державами, укладена або через підписання взаємної угоди, або за допомогою обміну декретами. За такою угодою громадянам однієї держави надавалися в іншій державі ті ж державні і приватні права, якими користувалися місцеві громадяни. Грецькі держави практикували ісополітію двох типів: перша, коли обидві сторони отримували для своїх громадян однакові права; друга, яка передбачала не взаємне, а одностороннє надання прав громадянства іноземцям.

Прикладів таких договорів та декретів багато [7, р. 70]. Так, кінцем IV ст. до н.е. датується декрет з Мілету у відповідь на запит з Фігелі, який поновлював між ними ісополітію. Більш ґрунтовна угода поєднувала Смірну і Магнезію близько 243 р. до н.е. і передбачала симполітію і поширення смірнійського громадянства на Магнезію. Приблизно в цей час під тиском Етолії Мессенія погодилася на ісополітію з аркадським містом Фігелією. Колонії також отримували привілеї ісополітії від своїх метрополій, як Кіос від Мілету близько 228 р. до н.е. [7, р. 70]. Ісополітія могла встановлюватися між двома і більше полісами, навіть між полісами і союзом полісів. У цьому останньому випадку учасникам угоди надавалося громадянство союзу, а не окремих його полісів. Ці угоди пов'язували не тільки сусідні поліси, але також держави, географічно віддалені одна від одної.

Ісополітія відома, переважно, з елліністичного періоду, проте цей інститут має глибокі корені. Сам термін зустрічається як у літературі, так і у написах з кінця IV ст. до н.е. та пізніше. Він згадується у Аристотеля [9, р. 367]. Термін ісополітія також присутній у двох декретах з Мілезії часів Олександра Македонського. У написі IV ст. од н.е. з Кірен вказується ісополітія. Страбон згадує ісополітію у цитуванні Філохоруса, і немає причин заперечувати, що сам термін походить від Філохоруса [9, р. 368].

Час появи цього інституту міжнародного права – скоріш за все, IV ст. до н.е., хоча деякі вчені вважають можливим датування його навіть VI – V ст. до н.е. [9, р. 368]. На підтвердження цього наводять дарування громадянства Афінами мешканцям Платей у V ст. до н.е. Згідно Фуکیدіду (3, 55, 3), Платей захищали себе від спартанців влітку 427 р. до н.е. і забажали стати союзниками і громадянами Афін. Громадяни Платей були потенційно визнані як громадяни Афін. У зазначеному уривку сам термін ісополітія не використовується. Проте безперечним є, що умови угоди між Афінами і Платеями у цьому випадку можна вважати відповідними угоді ісополітії. У 373 р. до н.е. Афіни знову дарували ісополітію Платеям (Діодор, 46, 4). Тут ми маємо приклад односторонньої, а не взаємної, ісополітії.

Для ілюстрації договору ісополітії можемо навести текст угоди між Мілетом і його колонією Ольвією, укладену близько 330-320-х рр. до н.е. [Syll.-3. № 286; 4, с. 208-209]. «Нижче наведені батьківські настанови для ольвіополітів і для мілетян. Мілетянин у місті Ольвії робить жертвопринесення так само, як і ольвіополіт, на тих саме вівтарях і має доступ до тих саме святилиць, на тих саме підставах, що і ольвіополіти. Мілетяни користуються ателіями (тобто вільні від сплати податків і мит – В.Д.) на тих саме підставах, якими вони користувалися раніше. Якщо мілетянин бажає займати (в Ольвії) державні посади, він має звернутися до Ради; коли він буде зареєстрований, то може займати посади і (тоді) повинен, як і інші (ольвійські) громадяни, сплачувати податки тощо. Він має право на проєдрію (займати почесні місця – В.Д.), брати участь у змаганнях, промовляти молитви в поминальні дні на тих саме підставах, як він робить це у Мілеті. Якщо у мілетянина буде тяжба в Ольвії, він повинен мати доступ до суду, і його справа має розбиратися у п'ятиденний термін у тому ж відділенні суду, якому підлягають справи між громадянами. Усі мілетяни повинні користуватися ателіями, за виключенням тих, хто має право громадянства в іншому місті, беруть участь у його уряді та у його судових установах. Точно так і ольвіополіти повинні в Мілеті користуватися ателіями, і взагалі вони мають у

Мілеті таким же чином ті права, які мілетяни мають у місті Ольвії» [3, с. 35; 2, с. 38-39].

Ісополітія надавала «потенційне» громадянство, тобто таке, яке могло бути отримане, якщо особа, якій вона гарантувалася, приїздила жити на територію відповідного поліса. Статус ісополітії давав можливість індивідам перенести своє місце проживання до іншої общини і отримати інше громадянство [8, р. 235]. Цей привілей надавав як політичні, так і соціально-економічні переваги:

- право справляти релігійні культу;
- право мати земельну власність;
- право безмитного імпорту та експорту товарів (ателія);
- право покупати або продавати товари;
- право займати або позичати гроші;
- право укладати угоди відповідно до законів полісу;
- право обробляти землю та вирощувати врожай на землях полісу, право випасати худобу;
- право займати почесні місця (проєдрія);
- право брати участь у змаганнях;
- право укладати шлюб із дочкою повноправного громадянина полісу (іноземці і метеки були позбавлені цього права) [8, р. 235, 237, 240].
- ісополітію часто дарували у поєднанні із правом асилії (притулок, захист чужоземців та їх майна) та гарантією недоторканності під час піратських нападів, особливо це характерно для ісополітій, дарованих Етолією [6, р. 131]; фактично це означало доступ до етолійського федерального суду та можливість отримання законного відшкодування у випадку завдання шкоди;
- право займати державні посади. У цьому випадку особа мала визнати себе платником податків у полісі.

Хоча цілі договорів ісополітії були різними, вони безперечно мали важливе міжнародне, політичне, соціальне і економічне значення.

1. Ісополітія використовувалася общинами для стимулювання економічного (приватного і публічного) обміну. Ф. Гуїззі аналізує тексти договорів про ісополітію з грецьких полісів Криту і приходить до висновку, що декілька критських общин використовували інститут ісополітії для активізації відносин між їх громадянами і для сприяння їх власній економіці [8, р. 236].

2. Поширення практики ісополітії Ф. Уолбанк розцінює як свідчення поширення ідей гуманізму в часи еллінізму [10, р. 235].

3. Не випадковим є те, що практика дарування ісополітії набрала особливого розмаху у міжнародних відносинах Етолійської ліги. Етолійська влада використовувала ісополітію замість прямої анексії. Цей інститут поширював етолійські впливи далеко. Особливо це мало значення стосовно держав, географічно віддалених, давало можливість їх фактичного приєднання. Або певні міжнародні домовленості не дозволяли прямої анексії. Прикладом того є контроль, встановлений Етолією над Беотією після 245 р. до н.е. Етолія дарувала ісополітію в різні часи Кеосу, Кефаленії, Чіосу, Лісімахії, Халкедону тощо. Ісополітія також використовувалася і на Пелопоннесі, де Фігалія і Месени були пов'язані із

Етолією відповідними домовленостями. Багато відомостей про дарування Етолією ісополітії походять із більш пізнього періоду (II ст. до н.е.), коли Етолія використовувала період політичної нестабільності у Македонській монархії як нову можливість для експансії та для поширення своєї території в Елладі [10, р. 235-236].

Проте, очевидно, не менш важливим є те, що ісополітія була необхідна для забезпечення проти етолійської агресії. Етолія дарувала ісополітію у поєднанні з правом асилії та гарантією недоторканності під час піратських нападів етолійців [6, р. 131]. Такі гарантії надавалися багатьма державами, проте вони були особливо цінні і важливі, коли надавалися такою державою, як Етолії.

Висновки. В античний період сформувалися норми, які регламентували міждержавні відносини. Тісний зв'язок між полісами ґрунтувався на міжнародно-правових договорах, які наділяли усіх громадян двох держав аналогічними правами публічного та приватного характеру. Ісополітія регулювала цивільно-економічні і політичні взаємини між державами і їх цивільним населенням, є прикладом норм міжнародного права.

Список використаних джерел:

1. Гавриленко О. А. Античне міжнародне право в контексті міждержавних відносин у Північному Причорномор'ї (кінець VII ст. до н. е. – VI ст. н. е.) // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». – 2014. – Т. 2. Випуск 4. – С. 6-9.
2. Жебелев С. А. Милет и Ольвия // Северное Причерноморье. – М.–Л.: Изд-во АН СССР, 1953. – С. 38–47.
3. Русяева А. С., Русяева М. В. Ольвия Понтийская. Город счастья и печали. – К.: Издательский дом «Стилос», 2004. – 228 с.
4. Скржинская М. В. Будни и праздники Ольвии в VI-IV вв. до н.э. / Научное издание. – СПб.: Алетейя, 2000. – 288 с.
5. Щёкин Ю. В. Межполисные и межплеменные союзы Древней Греции VIII – IV веков до н. э. // Теория і практика правознавства. – 2016. – Вип. 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2016_2_16
6. Champion C. B. Cultural Politics in Polybius's. – Berkeley; Los Angeles; London: University of California Press, 2004. – 343 p.
7. Gruen E. S. The Hellenistic World and the Coming of Rome. Vol. 1. – Berkeley; Los Angeles; London: University of California Press, 1984. – 800 p.
8. Guizzi F. Privat Economic Activities in Hellenistic Crete: The Evidence of Isopoliteia Treaties // From Minoan Farmers to Roman Traders: Sidelights on the Economy of Ancient Crete. – Stuttgart : F. Steiner, 1999. – P. 235-245.
9. Stylianou P. J. A Historical Commentary on Diodorus Siculus, Book 15. – Oxford: Oxford University Press, 1998. – 624 p.
10. Walbank F. W., Astin A. E. The Cambridge Ancient History. Volume 7, Part 1: The Hellenistic World. – Cambridge: Cambridge University Press, 1984. – 655 p.